

УДК 368:005.3

А. С. Шолойко,

*д. е. н., доцент, професор кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1239-4281>

О. В. Спасіченко,

*студентка 2 курсу магістратури, Київський національний університет імені Тараса Шевченка*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0647-0383>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.10.57

УПРАВЛІННЯ АВТОНОМІЄЮ КАПІТАЛУ СТРАХОВИКА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

A. Sholoiko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Insurance, Banking and Risk Management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Spasichenko,

Master Student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

MANAGING THE INSURER'S CAPITAL AUTONOMY UNDER THE CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації страхового сектору до викликів війни, макроекономічної нестабільності, змін регуляторного середовища та зовнішніх шоків, що посилюють вразливість страховиків до ризику неплатоспроможності. Автономія капіталу, як співвідношення власного капіталу до валюти балансу, визначає здатність компанії самостійно фінансувати свою діяльність без надмірної залежності від зовнішніх ресурсів, тому ефективне управління цим показником є важливою умовою фінансової безпеки страхової компанії.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до управління автономією капіталу страховика та формування практичних рекомендацій щодо зміцнення фінансової незалежності страхових компаній в умовах економічної нестабільності. Для досягнення цієї мети поставлено низку завдань: визначити значення автономії капіталу для досягнення фінансової безпеки, охарактеризувати міжнародні й національні підходи до регулювання, побудувати економетричні моделі для страховиків різних сегментів страхового ринку, провести сценарний аналіз чутливості коефіцієнта загальної автономії до змін факторів впливу та запропонувати рекомендації з управління автономією капіталу страховика.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні методів: класифікації та порівняння (для аналізу практик Life та Non-life сегментів), а також математичних, статистичних і економіко-математичних методів, моделювання. Зокрема, використано побудову регресійних моделей та сценарний аналіз для прогнозування поведінки коефіцієнта загальної автономії страховика в умовах зміни факторів впливу.

У результаті побудовано дві економетричні моделі для страхових компаній Life і Non-life сегментів, що належать до однієї фінансової групи, на основі яких оцінено значущість впливу таких факторів, як рівень страхових виплат, частка премій, переданих на перестрахування, дохідність активів, достатність резервів та пандемія Covid-19. Проведено сценарний аналіз, що дозволив оцінити чутливість коефіцієнта загальної автономії до зміни зазначених показників у трьох варіантах розвитку подій: базовому, негативному та позитивному. У процесі дослідження виявлено значну різницю в еластичності моделей між сегментами страхового ринку, що свідчить про необхідність диференційованого підходу до управління автономією капіталу страховика.

У висновках узагальнено, що підвищення автономії капіталу страховика можливе за рахунок зміцнення ролі власного капіталу у формуванні резервів, оптимізації перестрахувальної політики, зниження збитковості через ефективний андеррайтинг, підвищення дохідності інвестицій та впровадження ризик-орієнтованих підходів відповідно до Solvency II. На основі результатів дослідження

запропоновано практичні рекомендації для підвищення фінансової безпеки страховиків через автономію капіталу в умовах економічної нестабільності.

Перспективи подальших досліджень полягають у включенні до моделей оцінки автономії капіталу страховика ESG-факторів, аналізі впливу цифровізації та інновацій на структуру капіталу, вивченні ролі валютного та процентного ризику, а також у застосуванні адаптивних підходів до моделювання в умовах довгострокових макрофінансових змін, зокрема пов'язаних із наслідками воєнних дій.

The relevance of the topic is driven by the need to adapt the insurance sector to the challenges of war, macroeconomic instability, changes in the regulatory environment and external shocks that increase insurers' vulnerability to insolvency risks. Capital autonomy, as the ratio of equity to the balance sheet currency, determines the company's ability to finance its activities independently without excessive dependence on external resources, so effective management of this indicator is an important condition for the financial security of an insurance company.

The purpose of the study is to generalize theoretical approaches to managing insurer's capital autonomy of and to formulate practical recommendations for strengthening the financial independence of insurance companies in the context of economic instability. To achieve this goal, the author sets a number of tasks: to determine the importance of capital autonomy for achieving financial security, to characterize international and national approaches to regulation, to build econometric models for insurers in different segments of the insurance market, to conduct a scenario analysis of the sensitivity of the total autonomy ratio to changes in the factors of influence, and to propose recommendations for managing insurer's capital autonomy.

The research methodology is based on a combination of methods: classification and comparison (to analyze the practices of the life and non-life segments), as well as mathematical, statistical and economic-mathematical methods, and modeling. In particular, regression models and scenario analysis were used to predict the behavior of the insurer's total autonomy ratio in the face of changing factors of influence.

As a result, two econometric models were built for life and non-life insurance companies belonging to the same financial group, based on which the significance of the impact of such factors as the level of insurance payments, the share of premiums ceded to reinsurance, return on assets, adequacy of reserves and the Covid-19 pandemic was assessed. A scenario analysis was conducted to assess the sensitivity of the total autonomy ratio to changes in these indicators in three scenarios: baseline, negative and positive. The study revealed a significant difference in the elasticity of the models between the segments of the insurance market, which indicates the need for a differentiated approach to managing the insurer's capital autonomy.

The conclusions summarize that increasing the insurer's capital autonomy is possible by strengthening the role of equity in the formation of reserves, optimizing reinsurance policy, reducing losses through effective underwriting, increasing investment returns, and implementing risk-based approaches in accordance with Solvency II. Based on the results of the study, practical recommendations are proposed to improve the financial security of insurers through capital autonomy in the context of economic instability.

Prospects for further research include the inclusion of ESG factors in the models for assessing the insurer's capital autonomy, analyzing the impact of digitalization and innovation on the capital structure, studying the role of currency and interest rate risk, and applying adaptive modeling approaches in the context of long-term macrofinancial changes, in particular those related to the effects of military operations.

Ключові слова: платоспроможність страховика, фінансова безпека, ризик-орієнтоване регулювання, страховий ринок, страхування життя, загальне страхування, перестрахування, страхові резерви.

Key words: insurer's solvency, financial security, risk-based regulation, insurance market, life insurance, non-life insurance, reinsurance, insurance reserves.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний фінансовий ринок виконує ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, перерозподілі фінансових ресурсів, зниженні системних ризиків та стимулюванні інвестиційної активності. У його структурі особливе місце займає страховий ринок, який, будучи важливою складовою фінансової інфраструктури, за-

безпечує перерозподіл ризиків між економічними агентами, сприяє стабільності господарських процесів і виконує соціальну функцію через гарантії страхового захисту. У контексті української економіки, страховий ринок розвивається в умовах високої економічної турбулентності, спричиненої воєнними діями, макрофінансовою нестабільністю, інституційною трансформацією та зміною регуляторного поля. Ці виклики актуалізують проблему формування фінансової безпеки страхових компаній, а відтак і необхідність ефективного управлін-

ня автономією їхнього капіталу. Управління автономією капіталу страховика є однією з ключових передумов платоспроможності страхових установ, безпосередньо впливаючи на здатність компаній виконувати зобов'язання перед страхувальниками в умовах непередбачуваних ризиків. Реальна проблема полягає в тому, що за відсутності сталого доступу до зовнішніх фінансових ресурсів та в умовах посилення вимог регуляторів, страхові компанії змушені балансувати між потребами зростання, формуванням резервів і збереженням автономії капіталу. Це створює можливості для розроблення нових моделей фінансового управління, адаптованих до умов нестабільності. Наукове значення дослідження полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад управління автономією капіталу страхових компаній у контексті економічної нестабільності. Результати дослідження мають вагоме значення для формування сучасної системи управління фінансовою безпекою страховиків, що дозволяє не лише підвищити їхню стійкість до шоків, а й сприяє зміцненню довіри до страхового ринку України в цілому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика фінансової безпеки страхових компаній, включаючи питання управління капіталом, є предметом численних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Зокрема, у працях Н. М. Добош [1] акцентується увага на загальних принципах формування та управління капіталом страховиків, тоді як О. Кнейслер, С. Король та Н. Спасів [2] досліджують аспекти стійкості страхових компаній в умовах трансформації українського страхового ринку. У роботах Л. В. Шірінян і Г. О. Роганової [7] висвітлено важливість внутрішнього контролю та фінансового аудиту як елементів саморегулювання. У міжнародному вимірі значну увагу приділено впровадженню ризик-орієнтованих стандартів капіталу — зокрема публікація Р. Чапліна [9] присвячена системі Solvency II, яка встановлює вимоги до достатності капіталу залежно від ризик-профілю компанії. Водночас, у науковій літературі недостатньо висвітлені специфічні аспекти формування автономії капіталу страховика саме як індикатора фінансової незалежності в умовах економічної нестабільності, зокрема в українському контексті. Залишається недостатньо дослідженою взаємодія між окремими внутрішніми фінансовими показниками (такими як коефіцієнт страхової автономії, рівень виплат, дохідність активів, частка перестрахування тощо) та коефіцієнтом загальної автономії капіталу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій з управління автономією капіталу страховика в умовах економічної нестабільності задля підвищення фінансової незалежності страхових компаній, що обмежує їхню здатність ефективно протидіяти кризовим явищам. Для досягнення цієї мети, були поставлені такі завдання дослідження: визначити роль автономії капіталу як індикатора фінансової безпеки страхової компанії; охарак-

теризувати зарубіжні та вітчизняні підходи до регулювання капіталу страховиків; побудувати економетричні моделі, що описують вплив факторів на коефіцієнт загальної автономії капіталу для компаній Life і Non-life сегментів; провести сценарний аналіз впливу змінних на рівень автономії капіталу страховика; розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня автономії капіталу страховиків. Для досягнення поставлених завдань були використані такі методи дослідження:

— аналогія та порівняння — використано для співставлення страхових компаній Life та Non-life сегментів, виявлення відмінностей у впливі факторів на їх автономію капіталу, а також для аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду регулювання;

— кількісні, математичні та статистичні методи — використано для обробки фінансових показників, побудови моделей, оцінки значущості факторів та інтерпретації результатів моделювання;

— моделювання та економіко-математичне моделювання — використано для побудови регресійних моделей, що пояснюють формування коефіцієнта загальної автономії капіталу страховика залежно від ключових фінансових показників компаній;

— сценарний аналіз (як різновид моделювання) — застосовано для оцінки чутливості фінансової автономії страховика до змін внутрішніх та зовнішніх умов, зокрема для базового, негативного та позитивного сценаріїв.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах зростання ризиків та викликів (економічні кризи, пандемії, воєнні загрози тощо) питання формування фінансової безпеки страховика є надзвичайно актуальним. Фінансова безпека страхової компанії визначається сукупністю ключових показників, серед яких важливе місце посідає обсяг власного капіталу як основа фінансової автономії [7]. Власний капітал страхової компанії є основою її фінансової безпеки, забезпечуючи платоспроможність у довгостроковій перспективі та знижуючи ризик банкрутства [1]. Саме оптимальна структура власного капіталу дозволяє страховику виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками навіть у складних ринкових умовах, виступаючи гарантією стабільного функціонування. У цьому контексті автономія капіталу страховика, як показник частки власних ресурсів у загальній структурі зобов'язань компанії, набуває особливого значення, оскільки слугує індикатором фінансової незалежності та ключовою умовою підтримання довіри до страховика на ринку.

В економічно розвинених країнах регулятори використовують здебільшого ризик-орієнтовані нормативи капіталу. Замість фіксованої вимоги до частки власного капіталу, страхові компанії повинні дотримуватися нормативів, які враховують структуру ризиків. Наприклад, у Європейському Союзі запроваджено режим Solvency II, що вимагає від страховика підтримувати достатній обсяг регулятивного капіталу для покриття всіх суттєвих ризиків протягом року з впевненістю 99,5%. Ключовим показником є коефіцієнт покриття SCR (Solvency Capital Requirement — нормативного ка-

піталу): власні кошти мають бути не меншими 100% від вимоги SCR [9]. Таким чином, у фокусі — не стільки статична частка капіталу в активах, скільки достатність капіталу відносно ризик-профілю компанії. У США регулятори запровадили систему Risk-Based Capital (RBC) — нормативи, що встановлюють мінімальний рівень капіталу залежно від розміру страховика та ризиковості його операцій і інвестицій [8]. По суті, компанія зобов'язана тримати капітал пропорційно взятим на себе ризикам. RBC використовується для ідентифікації недостатньо капіталізованих компаній та своєчасного втручання регулятора: якщо фактичний капітал падає нижче розрахованого рівня (наприклад, нижче 200% від мінімуму), вживаються наглядові заходи [8].

В Україні оцінка фінансової надійності страховиків історично базувалася на аналізі фінансових коефіцієнтів, подібних до загальноприйнятих у світі, але закріплених на рівні нормативів та методик уповноважених органів. Ще до впровадження європейських підходів українські регулятори використовували систему показників для моніторингу платоспроможності. Згідно з новим Законом "Про страхування", страховик зобов'язаний дотримуватися встановлених нормативів платоспроможності та мінімального капіталу, які розраховуються або за базовим, або за спрощеним підходом [3]. Таким чином, НБУ здійснюватиме щорічний розрахунок коефіцієнтів платоспроможності (SCR та MCR) і контроль їх дотримання [3]. Фактично, український ринок переймає принципи Solvency II, де власні кошти співставляються з вимогами до капіталу, що відображають індивідуальний ризик страховика. Тим не менш, традиційні показники, як загальний коефіцієнт автономії страховика, не втрачають свого значення — вони залишаються зрозумілими індикаторами фінансового стану для аналізу звітності та рейтингової оцінки.

Автономія капіталу, тобто частка власного капіталу в загальній структурі ресурсів страховика, виступає одним із базових індикаторів фінансової безпеки, оскільки саме вона забезпечує здатність компанії самостійно покривати зобов'язання без надмірної залежності від зовнішніх джерел. У контексті сучасних вимог до саморегулювання, страхові компанії повинні підвищувати рівень внутрішньої відповідальності за підтримання фінансової стабільності, що, зокрема, реалізується через ефективний фінансовий аудит і контроль за капітальними показниками [7]. Таким чином, постійний моніторинг автономії капіталу стає необхідною умовою забезпечення платоспроможності страховика та інструментом внутрішнього контролю його фінансової стійкості.

Фінансова безпека страхової компанії є складним і багатограним поняттям, яке визначає її здатність ефективно функціонувати в умовах економічної нестабільності, виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та партнерами, а також забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Однією з основних проблем при аналізі та оцінці фінансової безпеки є відсутність єдиного універсального показника, який би комплексно відображав її стан. Це зумовлено тим, що фінансова безпека включає в себе різноманітні аспекти. Тому побудуємо модель, що буде пов'язана з однією характеристикою фінансового стану, а отже і фінансовою безпекою, — коефіцієнтом загальної автономії

страховика. Цей коефіцієнт відображає співвідношення власного капіталу компанії до загального обсягу її активів, і тим самим свідчить про ступінь фінансової незалежності від зовнішніх зобов'язань. Коефіцієнт загальної автономії часто вважають одним із найважливіших, адже його значення свідчить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів [2, с. 106].

Вибір АТ "Страхова група "ТАС" та АТ "Страхова компанія "ТАС" для побудови моделей формування автономії капіталу як одного з факторів впливу на фінансову безпеку є логічним та обґрунтованим через їх провідну роль на страховому ринку України, доступність фінансових даних, високу адаптивність до змін у регуляторному середовищі та належність до однієї фінансової групи, що має українське походження. Зокрема, останній чинник є ключовим, оскільки відображає взаємозв'язок між їх діяльністю та дозволяє аналізувати фінансову безпеку з урахуванням внутрішньогрупової координації [6]. Такий підхід забезпечує порівнянність даних, оскільки компанії мають схожі підходи до управління фінансовими ризиками, узгоджені стратегічні цілі та відносно рівні умови функціонування, зокрема у контексті регуляторних вимог, ринкових викликів та економічної нестабільності. Така синергія дозволяє отримати репрезентативні результати дослідження та показати різницю між моделями для Life-сегменту та Non-life [6]. Для побудови моделей використовувались показники, розраховані на основі квартальних фінансових даних компаній за 15 років [4-5].

Для страхової компанії Non-life сегменту, АТ "Страхова група "ТАС", модель має вигляд [6]:

$$\text{LOG}(Y) = 2.60005153121 + 0.00557249573891 \cdot X_1 + 0.00120661040472 \cdot X_2 - 0.0106213249875 \cdot X_3 + 0.00171184193084 \cdot X_4 - 0.248933706642 \cdot X_5, \text{ де}$$

Y — коефіцієнт загальної автономії (відношення власного капіталу до валюти балансу, %);

X₁ — коефіцієнт страхової автономії (відношення власного капіталу до страхових резервів, %);

X₂ — рівень виплат (відношення страхових премій до страхових виплат, %);

X₃ — частка страхових премій, переданих на пере-страхування (%);

X₄ — коефіцієнт достатності страхових резервів (на основі премій, %);

X₅ — пандемія Covid-19 (0; 1).

Для страхової компанії Life сегменту, АТ "Страхова компанія "ТАС", модель має вигляд [6]:

$$\text{LOG}(Y) = 1.61045795391 + 0.047181922454 \cdot X_1 - 0.000105757505597 \cdot X_2 + 0.0421216099829 \cdot X_3 + 8.69059584796 \cdot 10^{-6} \cdot X_4 - 0.188313925361 \cdot X_5, \text{ де}$$

Y — коефіцієнт загальної автономії (відношення власного капіталу до валюти балансу, %);

X₁ — коефіцієнт страхової автономії (відношення власного капіталу до страхових резервів, %);

X₂ — рівень виплат (відношення страхових премій до страхових виплат, %);

X₃ — дохідність активів (відношення інвестиційного доходу до активів, %);

X₄ — коефіцієнт достатності страхових резервів (на основі виплат, %);

X₅ — пандемія Covid-19 (0; 1).

Таблиця 1. Сценарний аналіз для ПрАТ "Страхова група "ТАС" (Non-Life)

Сценарій	Коефіцієнт страхової автономії	Рівень виплат	Частка страхових премій, переданих на перестраховування	Коефіцієнт достатності страхових резервів	Пандемія Covid-19	Коефіцієнт загальної автономії
Базовий	36,85	226,16	5,54	229,99	0	30,36
Негативний	29,48	180,93	6,65	183,99	1	19,65
Позитивний	44,22	271,39	4,43	275,99	0	36,57

Джерело: розраховано авторами самостійно.

Таблиця 2. Сценарний аналіз для ПрАТ "Страхова компанія "ТАС" (Life)

Сценарій	Коефіцієнт страхової автономії	Рівень виплат	Дохідність активів	Коефіцієнт достатності страхових резервів	Пандемія Covid-19	Коефіцієнт загальної автономії
Базовий	12,96	243,34	4,01	5925,45	0	11,21
Негативний	10,36	292,00	3,21	4740,36	1	7,82
Позитивний	15,55	194,67	4,82	7110,54	0	13,30

Джерело: розраховано авторами самостійно.

Порівнюючи дві представлені моделі, можна відзначити їх подібності та відмінності як з точки зору структури, так і значущості факторів.

Перша модель для АТ "Страхова група "ТАС" включає змінні: коефіцієнт страхової автономії (X1), рівень страхових виплат (X2), частку премій, переданих на перестраховування (X3), коефіцієнт достатності страхових резервів (за преміями) (X4) та вплив пандемії Covid-19 (X5). Друга модель для АТ "Страхова компанія "ТАС" використовує змінні X1, X2, дохідність активів (X3), коефіцієнт достатності страхових резервів (за виплатами) (X4) та також вплив пандемії Covid-19 (X5) [6].

Показники R^2 свідчать про вищу якість другої моделі ($R^2 = 0.96$) проти $R^2 = 0.86$ для першої). Це свідчить про те, що друга модель краще пояснює варіацію залежної змінної. Однак обидві моделі адекватні, оскільки їх значення Prob(F-stat) є рівними нулю [6].

У першій моделі змінна X1 (коефіцієнт страхової автономії) є ключовою, демонструючи найбільший позитивний вплив. Еластичність X1 становить 0.129, що підтверджує її значущість. Аналогічно, у другій моделі X1 також є найвпливовішою змінною з еластичністю 0.295, що робить її центральною для обох моделей [6].

Змінна X5 (пандемія Covid-19) в обох моделях має негативний вплив, але у першій моделі її вплив є сильнішим (?0.249) порівняно з другою (?0.188). Це вказує на різний ступінь впливу пандемії на діяльність цих компаній [6].

Змінна X2 (рівень страхових виплат) демонструє різні результати: у першій моделі її вплив є позитивним. Це свідчить про різні внутрішні характеристики компаній [6].

Змінна X3 у першій моделі (частка премій, переданих на перестраховування) має негативний вплив, тоді як у другій моделі (дохідність активів) вплив позитивний [6].

Проведений аналіз двох моделей свідчить про те, що обидві є підходящими для дослідження формування автономії капіталу страхових компаній. Моделі мають високий рівень адекватності, а також їх здатністю пояснювати варіації коефіцієнта загальної автономії —

ключового показника фінансового стану страхових компаній [6].

З метою виявлення чутливості рівня фінансової безпеки до зміни ключових внутрішніх та зовнішніх факторів було проведено сценарний аналіз, який базується на побудованих економетричних моделях для компаній Life та Non-life сегментів. Методологічною основою дослідження стали результати економетричного моделювання, яке дозволило оцінити залежність коефіцієнта автономії капіталу страховика від ключових факторів. Таким чином було змодельовано три сценарії розвитку подій (табл. 1 та табл. 2):

— Базовий сценарій (взяті дані за останній досліджуваний період в моделях);

— Негативний сценарій (зміна всіх показників на 20% відносно базового періоду в негативний бік в залежності від впливу на залежну змінну (зростання дестимуляторів та зменшення стимуляторів), COVID-шок);

— Позитивний сценарій (зміна всіх показників на 20% відносно базового періоду в позитивний бік в залежності від впливу на залежну змінну (зростання стимуляторів та зменшення дестимуляторів) (табл. 1).

У Non-life сегменті рівень загального коефіцієнта автономії в базовому сценарії склав 30,36, що свідчить про високу фінансову незалежність і стійкість страховика у стандартних умовах діяльності. Це значення значно перевищує аналогічний показник у Life-сегменті, що пов'язано з характером діяльності страховика, коротшим циклом зобов'язань та активною перестраховальною політикою. Втім, у разі реалізації негативного сценарію загальний коефіцієнт автономії знижується до 19,65, що означає втрату понад третини фінансової автономії страховика. Така чутливість пов'язана, зокрема, з зростанням частки перестраховування, зменшенням резервного покриття та підвищенням страхових виплат. Це вказує на високий рівень операційного ризику в Non-life сегменті, а також на необхідність посилення контролю за андеррайтингом і ризик-менеджментом. У позитивному сценарії показник зростає до 36,57, демонструючи стійкий потенціал до фінансового зростання за умов вдосконалення внутрішніх управлінських практик,

Таблиця 3. Напрями управління автономією капіталу страховика

№	Напрямок управління	Рекомендації
1.	Страхова автономія	Зміцнення частки власного капіталу у страхових резервах; реінвестування прибутку; створення стабілізаційних фондів
2.	Політика перестрахування	Оптимізація обсягів перестрахування; акцент на катастрофічні ризики; контроль витрат на перестрахування
3.	Рівень страхових виплат	Підвищення ефективності андеррайтингу; управління збитковістю; аналіз структури страхового портфеля
4.	Дохідність активів	Оптимізація інвестиційного портфеля; використання стабільних інструментів; посилення контролю за інвестиціями
5.	Підготовка до зовнішніх шоків	Формування антикризових резервів; створення планів безперервності; регулярне стрес-тестування
6.	Ризик-орієнтовані стандарти	Адаптація до Solvency II; моніторинг впровадження SCR та MCR; контроль капіталу відносно ризиків
7.	Організаційні дії	Внутрішній моніторинг капіталу; підвищення прозорості; періодичний перегляд моделей капіталу

Джерело: розробка авторів.

зниження залежності від перестрахування та підвищення ефективності операційної діяльності. Таким чином, Non-life страхова компанія є більш автономною за базових умов, але також демонструє високу волатильність під впливом зміни ключових показників. Сценарний аналіз для страховика Life-сегменту страхового ринку наведено в табл. 2.

Аналіз загального коефіцієнта автономії страховика у різних сценаріях засвідчив, що компанія у сегменті страхування життя має помірний рівень фінансової автономії за базових умов (11,21). У разі реалізації негативного сценарію коефіцієнт автономії знижується до 7,82, що свідчить про значну залежність компанії від прибутковості інвестицій та стабільності середовища. Падіння показника на понад 30% відносно базового рівня є критичним сигналом для керівництва компанії щодо необхідності перегляду політики капіталізації та резервування. У позитивному сценарії загальний коефіцієнт автономії зростає до 13,30, що підтверджує потенціал компанії завдяки підвищенню дохідності активів та оптимізації рівня виплат. Таким чином, Life-сегмент страхового ринку демонструє високу чутливість до макрофінансових шоків, але водночас і потенціал до швидкого фінансового оздоровлення за умов сприятливої ринкової кон'юнктури та грамотної інвестиційної політики.

Таким чином, загальний коефіцієнт автономії страховика є чутливим індикатором фінансової безпеки, який демонструє значну варіативність залежно від внутрішніх рішень компанії та зовнішніх умов. Він підтверджує свою придатність як ключовий індикатор у системі моніторингу фінансової безпеки страховиків.

Отже, результати економетричного аналізу підтвердили, що фінансова безпека страхової компанії формується під впливом широкого комплексу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Ключовими факторами виявлено страхові резерви, перестрахування, дохідність активів і рівень виплат, а також зовнішні події, як-от пандемія. Побудовані моделі дають змогу не лише ідентифікувати критичні напрями впливу на фінансову безпеку досліджуваних страхових компаній, а й формувати обґрунтовану політику управління фінансовими ризиками. Системний підхід до аналізу цих факторів дозволяє

прогнозувати майбутні фінансові показники та зміцнювати фінансову стійкість страховиків, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності.

На основі аналізу можна сформулювати рекомендації щодо управління автономією капіталу страхової компанії, орієнтуючись на ключові фактори впливу, встановлені економетричним моделюванням та сценарним аналізом (табл. 3).

Отже, ефективне управління автономією капіталу страхової компанії є ключовим чинником її фінансової безпеки. Основні рекомендації включають: зміцнення частки власного капіталу у страхових резервах, оптимізацію перестраховальної політики, контроль рівня страхових виплат, підвищення дохідності активів, підготовку до зовнішніх шоків, впровадження ризик-орієнтованих стандартів та організаційні заходи з внутрішнього моніторингу капіталу. Зокрема, важливо нарощувати внутрішній капітал шляхом реінвестування прибутку та формування стабілізаційних фондів, оптимізувати обсяги передачі премій у перестрахування, підвищувати ефективність андеррайтингу для зниження страхових виплат, оптимізувати інвестиційний портфель, формувати антикризові резерви, адаптувати внутрішні моделі капіталу до вимог Solvency II, а також впроваджувати системи внутрішнього моніторингу капіталу. Комплексний підхід до управління цими аспектами дозволяє зміцнити фінансову безпеку страховика та забезпечити його стійкість у кризових умовах.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведений аналіз підтвердив, що коефіцієнт загальної автономії страховика, як індикатор фінансової незалежності, є чутливим до комплексу внутрішніх факторів — таких як коефіцієнт страхової автономії, дохідність активів, рівень страхових виплат, частка перестрахування, а також зовнішніх шоків, зокрема пандемії Covid-19.

Побудовані економетричні моделі для Life та Non-life страхових компаній страхової групи "ТАС" дозволили виявити значущі детермінанти автономії капіталу та верифікувати різний характер їх впливу залежно від

специфіки страхового бізнесу. Зокрема, встановлено, що найбільший позитивний вплив на автономію має коефіцієнт страхової автономії, тоді як надмірна передача премій у перестраховування та пандемія Covid-19 мають деструктивний ефект. Сценарний аналіз показав, що рівень автономії капіталу страховика є вкрай чутливим до змін у внутрішній політиці компанії, а також до зовнішніх економічних умов.

Результати дослідження стали основою для формування комплексу управлінських рекомендацій, серед яких: посилення ролі власного капіталу у формуванні страхових резервів, оптимізація перестраховальної політики, вдосконалення андеррайтингу, підвищення доходності інвестицій, запровадження планів безперервності діяльності та адаптація до ризик-орієнтованих стандартів Solvency II. Запропонований підхід дозволяє не лише підвищити рівень фінансової безпеки страховика, але й сприяє формуванню більш прогнозованої та стабільної системи страхового захисту в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають у: розширенні моделі оцінювання автономії капіталу з урахуванням ESG-факторів; дослідженні впливу змін валютної політики, інфляції та процентних ставок на автономію капіталу страховика; адаптації моделей для групи страхових компаній різного масштабу та форм власності; вивченні довгострокових наслідків війни в Україні для структури капіталу страховиків; оцінці взаємозв'язку між цифровою трансформацією страхових компаній і змінами у стратегіях капіталізації.

Подяки. Автори висловлюють щирі подяки Миколаївському національному аграрному університету за організацію та проведення обговорення результатів даного дослідження на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціалізації "Страховання".

Література

1. Добош Н. М. Основні принципи формування та управління капіталу страхових організацій Н. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 132—140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_22.
2. Кнейслер О., Король С., Спасів Н. Прагматизм управління фінансовою стійкістю страхових компаній в Україні. Світ фінансів. 2022. Вип. 3. С. 99—110. <https://doi.org/10.35774/SF2022.03.099>
3. Про страхування: Закон України від 17.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 25.04.2025).
4. Рейтинг компаній страхування життя. Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life> (дата звернення: 11.01.2025).
5. Рейтинг страхових компаній України. Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 12.01.2025).
6. Спасіченко О. Формування фінансової безпеки страхової компанії в умовах економічної нестабільності: студентська наукова робота. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціалізації "Страхован-

ня", 2025. Миколаїв: Миколаївський національний аграрний університет. URL: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2025/21.pdf.

7. Шірінян Л. В., Роганова Г. О. Фінансовий аудит як форма контролю і необхідна умова саморегулювання страховиків на ринку. Фінансові послуги. 2019. № 4—5. С. 2—9.

8. National Association of Insurance Commissioners (NAIC). Risk-Based Capital (RBC). URL: <https://content.naic.org/insurance-topics/risk-based-capital> (дата звернення: 25.04.2025).

9. Chaplin R. A. The standard formula: A guide to Solvency II — Chapter 9. Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP. 2024. URL: <https://www.skadden.com/insights/publications/2024/07/the-standard-formula-a-guide-to-solvency-ii-chapter-9> (дата звернення: 25.04.2025).

References:

1. Dobosh, N.M. (2013), "Basic principles of formation and capital management of insurance organizations", Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, vol. 767, pp. 132—140, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_22 (Accessed 25 April 2025).
2. Kneysler, O., Korol, S. and Spasiv, N. (2022), "Pragmatism of managing financial stability of insurance companies in Ukraine", Svit finansiv, vol. 3, pp. 99—110. <https://doi.org/10.35774/SF2022.03.099>
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine "On Insurance", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (Accessed 25 April 2025).
4. Forinsurer (2025), "Rating of life insurance companies", available at: <https://forinsurer.com/ratings/life> (Accessed 11 January 2025).
5. Forinsurer (2025), "Rating of insurance companies of Ukraine", available at: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (Accessed 12 January 2025).
6. Spasichenko, O. (2025), "Formation of the Financial Security of an Insurance Company under Conditions of Economic Instability", Student scientific paper, All-Ukrainian competition of student research papers in the specialization "Insurance", Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine, available at: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2025/21.pdf (Accessed 25 April 2025).
7. Shirinian, L.V. and Roganova, H.O. (2019), "Financial audit as a form of control and a necessary condition for insurers' self-regulation on the market", Finansovi posluhy, vol. 4—5, pp. 2—9.
8. National Association of Insurance Commissioners (NAIC) (2025), "Risk-Based Capital (RBC)", available at: <https://content.naic.org/insurance-topics/risk-based-capital> (Accessed 25 April 2025).
9. Chaplin, R.A. (2024), "The standard formula: A guide to Solvency II — Chapter 9", Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP, available at: <https://www.skadden.com/insights/publications/2024/07/the-standard-formula-a-guide-to-solvency-ii-chapter-9> (Accessed 25 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 08.05.2025 р.